

den tredje ståndpunkten

I en artikel "Några tankar om fred och frihet" (DN 13/12 1982) skriver Dagens Nyheters kulturchef Arne Ruth att något har förändrats. Den 13 december 1981 – dagen då militären tog makten i Polen – är värd att minnas, menar Arne Ruth, inte för att en epok tog slut, utan för att något stort och nytt då just hade börjat. Vari består då det stora och det nya? Det stora och nya kan väl inte bara vara att Arne Ruth då plötsligt insåg att kampen för fred måste föras parallellt med kampen för frihet? Det är kanske en stor händelse i Arne Ruths liv, men att denna händelse skulle utgöra en vändpunkt mellan två epoker förefaller att tillmäta Arne Ruths egen uppfattning en överdriven betydelse.

Arne Ruth inleder sin artikel med att med stor sympati erinra om den vända Klaus Mann kände våren 1949. Några månader senare tog han, kanske av denna anledning, sitt liv på franska Rivieran. Skälet till Klaus Manns vända var att han, liksom flera andra som ansåg sig vara intellektuella, inte kunde välja mellan öst och väst.

Våren 1949 styrdes Sovjetunionen av Stalin. Kort tid dessförinnan hade med den ryska arméns hjälp Rumänien, Bulgarien, Polen, Ungern, Tjeckoslovakien och det som senare skulle komma att bli Östtyskland blivit kommunistiska enpartidiktaturer som i förtryck inte låg Stalins Sovjet efter. Prag-kuppen var bara några månader gammal. Så här i efterhand borde det vara lätt att inse att det år 1949 faktiskt var rätt att stödja västlänternas ansträngningar att stå emot den ryska expansionen. Jag tycker emellertid att man kan gå ett steg längre och hävda

att det hade man bort inse även våren 1949.

Arne Ruth förefaller vara av motsatt uppfattning. 1949 års falska trosbekännelser är gångbara också 1982, skriver han. Falska trosbekännelser? Vad är det för trosbekännelser till demokrati och frihet som var falska 1949 – och fortfarande är falska idag? Vore Klaus Manns förtvivlan mindre berättigad idag, frågar Arne Ruth och ger själv svaret: Snarare borde den ha stegrats. Vad är det Arne Ruth menar? Menar han att det var rätt att år 1949 inte kunna ta ställning för väst mot öst? Och menar han att det idag är till och med svårare än 1949 att göra det? Någon annan tolkning är det svårt att göra av vad Arne Ruth skriver.

Men om de som 1949 i väst valde att stå emot öst hade begått självmord istället för att värna friheten; då hade Arne Ruth med den allra största säkerhet inte kunnat skriva i Dagens Nyheter och berömma folk för att de i sin upphöjdhet inte förmådde välja mellan Stalins öst och Trumans väst.

Klaus Mann, skriver Arne Ruth, såg klarare än de flesta skillnaden mellan parlamentarisk demokrati och stalinistisk diktatur, men han lät sig aldrig övertygas om att demokratin kräver en svartvit världsbild. Men demokratin kräver inte någon svartvit världsbild. Man behöver inte tro att allt är bra i väst och att allt är dåligt i öst för att föredra väst. Bilden kan vara nyanserad. Fakta talar ändå ett så tydligt språk. Man måste vara bra fången i socialistiska drömmar för att inte vid en slutlig bedömning komma fram till att väst tveklöst är att föredra nu liksom då 1949.

Manns dröm var, skriver Arne Ruth, en vision av Europa som en medlare mellan öst och väst, ett laboratorium för idéer om frihet och humanitet, om fred och folkförsoning parat med en prövande hållning och skepsis. Arne Ruth borde ha noterat att det är just ett sådant Europa vi har haft under efterkrigstiden, i den *västliga* delen av Europa. Vårt eget land är i högsta grad ett exempel på det.

Arne Ruth berättar i sin artikel om sina upplevelser i Östberlin, dit han hade inbjudits att delta i en diskussion författare emellan om freden. Just den 13 december, när militärlagarna infördes i Polen och Solidaritet krossades, pågick mötet. Först var det bara slitna fraser. Sedan påpekade Stephan Heym, en östtysk författare, att, medan de talade om att bevara freden, trupper sattes in mot civilbefolkningen i Warszawa. Det var ju ett riktigt ehuru knappast genialt påpekande. Det hade nämligen inte behövt komma som en överraskning vare sig för Arne Ruth eller någon annan av mötesdeltagarna att de kommunistiska makt-havarna i Östeuropa är beredda att ta till våld för att möta kraven på frihet. Men Heyms inlägg hade enligt Arne Ruths beskrivning av mötet en oerhörd effekt. "Samtalet bytte nivå, började handla om verkligheten." Är det verkligen en så stor händelse att några författare verk-samma i Östeuropa för ett ögonblick säger sanna ord om verkligheten? Visar de bara inte att östeuropeiska författare till vardags, av opportunism eller andra skäl, spelar med i det av makt-havarna drivna spelet? Och att de gör det väl vetandes hur sanningen ser ut?

Arne Ruth berättar också om ett möte med en engelsk "fredskämpe". Freds-

kämpan gjorde en analys som enligt Ruth gick att knyta till Ruths egna upplevelser i Östberlin. Fredskämpan ansåg att begreppet frihet har missbrukats av väst som ett led i det kalla kriget. Men det är väl ändå så, Arne Ruth, att väst på mycket goda grunder kan hävda att friheten faktiskt är större i väst än i öst och att detta faktum faktiskt är ett mycket gott argument för att föredra väst framför öst? Det kan således inte vara fel att använda frihetsbegreppet i den ideologiska kampen mellan det kommunistiska öst och det demokratiska väst – den kamp som Arne Ruth i nedsättande syfte benämner det kalla kriget. Naturligtvis har det inträffat att frihetsbegreppet någon gång kan ha missbrukats. Men det är undantag av mindre betydelse.

Arne Ruth talar om "frihetsretoriken" i väst och att följderna av detta "hyckleri" är lätta att se. Vilket hyckleri? Menar Arne Ruth att man i väst hycklar när man säger sig vara för frihet?

– I öst har alla de som kämpat för demokrati och mänskliga rättigheter kunnat diskrediteras som västimperialis-mens agenter, skriver Arne Ruth. I vems ögon då? Visst har regimerna i öst *anklagat* personer som kämpar för demokrati för att vara västagenter. Men enligt Arne Ruth har de också *kunnat* diskreditera dem för detta. Vilka är det då som har gått på östledarnas budskap och blivit övertygade om att de som kämpat för demokrati faktiskt har varit västimperialis-mens agenter? Är det befolkningen i Östeuropa? Är det vänsterintellektuella i väst? Är det Arne Ruth? Det är inte heller ointressant att fastställa hur det faktiskt är. Är det så att de som kämpat för demokrati i öst har varit västagenter?

Och om så skulle vara i några fall, vore det i så fall fel? Är det moraliskt fel av väst att försöka sprida frihetens budskap till öst? Är det inte i själva verket alla demokraters skyldighet att kämpa för frihet i såväl Latinamerika som i Östeuropa?

Enligt Arne Ruth slog de polska arbetarna en brygga mellan den borgerliga frihetstraditionen, som värnar den enskildes rätt, och den socialistiska, som kräver kollektivets befrielse. Det låter vackert. Men vad menas med det? Vad är kollektivets befrielse? Och vad var det för frihetskrav som de polska arbetarna förde fram som utgjorde denna brygga?

Arne Ruth är inte vilken debattör som helst. Han är chef för Dagens Nyheters kultursida. Som sådan har han att värna tidningens traditioner. Det kan förvisso sägas att dessa traditioner under nu ganska många år har blivit något tvivelaktiga till sin innebörd, men det är ännu många av oss som fortfarande hoppas att Dagens Nyheter och dess kultursida skall stå upp för frihet och demokrati i den liberala anda som tidigare utgjort tidningens kännemärke.

Rolf Englund

Pärmar för årgång 1982

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel 08-67 59 55, eller genom insättning av kronor 35:- på postgiro 7 27 44-6.